

De vondelingen in Amsterdam in de beginperiode van de Burgerlijke Stand (1812-1821)

HARMEN SNEL

Het te vondeling leggen van kinderen komt in Nederland tegenwoordig nog zelden voor. Tweehonderd jaar geleden lag die situatie behoorlijk anders. In Amsterdam werden vondelingen opgenomen in één van de twee stadswaeshuizen, namelijk het Aalmoezeniersweeshuis. Ook verlaten kinderen en kinderen van tijdelijk afwezige (lees: gedetineerde of in een gasthuis verblijvende) ouders konden daar terecht. In dit artikel gaat het alleen over zuigelingen en babies (kinderen van een jaar oud of jonger) die te vondeling werden gelegd in de periode 1812-1821.

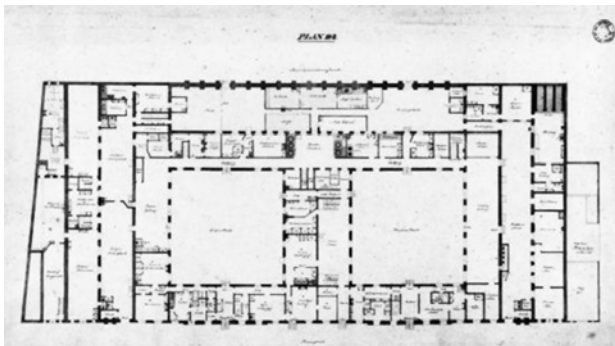
Korte geschiedenis van het Aalmoezeniersweeshuis

Op 29 januari 1619 werd in Amsterdam door middel van een keur een college van aalmoezeniers of armenvaders ingesteld. Een deel van het voormalige Clarissenklooster aan het Singel tussen de Heiligeweg en het Muntplein werd ingericht om bedelaars, verlaten kinderen en vondelingen op te vangen. Tevens hadden de aalmoezeniers de zorg voor de volwassen armen en wezen.

Inkomsten kregen de aalmoezeniers uit verschillende belastingen en boetes die de stad oplegde. De bekendste daarvan zijn de boete op het te laat begraven, en de boetes op het trouwen en begraven buiten de stad. Op 1 januari 1666 kon een nieuw gebouw aan de Prinsengracht tussen de Leidsegracht en Leidsestraat in gebruik worden genomen.

Het college van aalmoezeniers bestond uit zes regenten, vanaf 1663 uitgebreid met vier regentessen. Vanaf 1682 werden er acht regenten en zes regentessen door de stad benoemd. Die regenten en regentessen hadden allen verschillende taken binnen het weeshuis en werden bijgestaan door een schare aan personeel. De dagelijkse leiding van het weeshuis werd gevormd door de hoofdprovoost en zijn tien dienaren. De hoofdprovoost, die soms als secretaris van de regenten fungeerde, was onder meer belast met de zorg over de inschrijving van de vondelingen.

Vanaf 1682 waren de aalmoezeniers niet meer verantwoordelijk voor de volwassen armen, en konden zij zich richten op de opvang van kinderen. In 1683 zaten al 1300 kinderen in het Aalmoezeniersweeshuis. Gedurende de 17de en 18de eeuw probeerde men uiteraard de kosten zo laag mogelijk te houden. Kinderen werden daarom veelal uitbesteed en 'gestimuleerd' om naar zee of de koloniën te gaan. In 1797 werd begonnen om kinderen buiten de stad uit te besteden, eerst in Enschede, later ook in andere plaatsten. Een Koninklijk Besluit van 6

Plattegrond van het Aalmoezeniersweeshuis, Amsterdam

november 1822 bepaalde dat alle vondelingen, wezen en verlaten kinderen van zes jaar en ouder naar de in 1818 opgerichte Kolonie van Weldadigheid in Veenhuizen in Drenthe moesten worden overgeplaatst. De regenten van het Aalmoezenierweeshuis vonden dat te ver gaan en wilden alleen de al uitbestede kinderen daarheen sturen. Het geschil hierover liep zo hoog op, dat de regenten op 19 juli 1824 hun ontslag aanboden aan de burgemeester. Nadat het ontslag was aanvaard, werd het Aalmoezeniersweeshuis op 1 augustus 1825 ontruimd. Het grootste deel van de kinderen was toen al daadwerkelijk naar Veenhuizen overgebracht. De boedel, administratie en de taken werden overgedragen aan een nieuwe instelling, de Inrichting voor Stadsbestedingen.

Belangrijkste onderdelen van het archief van het Aalmoezeniersweeshuis

Voor het onderzoek naar Amsterdamse vondelingen zijn de volgende series registers van belang, met daarbij tussen haakjes vermelding van de inventarisnummers.¹ Allereerst zijn daar de Ingekomen Kinderboeken over de jaren 1682 tot 1827 (nummers 92-189). In die registers werden de kinderen chronologisch ingeschreven met hun personalia. Bij de inschrijving werd ook opgetekend waar het kind geplaatst werd. De afkorting UB verwijst naar de serie Uitbestedeboeken over de jaren 1686-1828 (nummers 263-281) en bevat per kind de personalia, bij welke min het kind uitbestede werd, de verstrekte kleding en het kostgeld dat betaald moest worden. KH verwijst naar de Kinderhuisboeken over 1706-1828, als het kind in het Kinderhuis werd geplaatst (nummers 313-319), en GH verwijst over de jaren 1673-1828 naar de Groothuiskinderboeken als de kinderen in het Groothuis werden geplaatst (nummers 323-335). Op de meeste van bovengenoemde series bestaan alfabetisch-chronologische naamindexen. Over de periode 1682-1829 bestaat ook een serie 'Papieren betreffende kinderopnamen', documenten die werden ingeleverd bij opname in het weeshuis (nummers 194-260). Bij vondelingen hoeft men daar natuurlijk niet veel te verwachten, maar bij wezen en mogelijk bij verlaten kinderen wel.

Aparte vermelding verdienen de stukken die uitbesteding buiten de stad betroffen over de periode 1797-1825 (nummers 338-357). Hoewel niet alle vondelingen die buiten de stad uitbestede werden hierin met naam worden genoemd, geeft veel van deze correspondentie een goede indruk over de leefomstandigheden van de uitbestede vondelingen. Daarnaast bevatten de inventarisnummers 418 tot en met 443 informatie over jongens die in dienst traden van de V.O.C., gingen varen of weeskinderen of vondelingen die naar Nieuw-Amsterdam (nu New York) of Suriname gingen.

De Ingekomen Kinderboeken geven met de genoemde verwijzingen naar UB, KH en GH met nummers de eigenlijke toegang tot de verdere levensloop van het kind. De nummers in deze registers vervielen als het kind overleed of vertrok en werden dan opnieuw gebruikt voor een ander kind. Deze nummers zijn dus niet uniek per kind!

Een vondeling?

Als men bij het genealogische onderzoek wordt geconfronteerd met een vondeling, is het voor de meeste onderzoekers moeilijk te bevatten dat het onderzoek naar die bewuste voorouder, met het op straat leggen van dat kind, onherroepelijk stopt. De kwartierstaat gaat een heleboel lege nummers vertonen, nummers die met de beste wil van de wereld niet gevuld kunnen worden. Helemaal negatief over het hebben van een vondeling in een voorouderlijke lijn kan ik echter niet zijn. Het Aalmoezeniersweeshuis registreerde behoorlijk veel over haar

pupillen, met details die we bij kinderen die niet te vondeling werden gelegd zelden zullen ontdekken. Zo werd vastgelegd bij welke minnen de zuigeling werd ondergebracht, welke kleertjes het kind werden uitgereikt, bij welke ‘gastouders’ het kind werd ondergebracht en wanneer en op welke wijze het kind het weeshuis verliet.

Toch bekruipt de onderzoeker in veel gevallen een ‘unheimisch’ gevoel bij het ontdekken van een vondeling. Het blijft, hoe dan ook, een droeve zaak dat (één van) de ouders uit wanhoop en ellende geen andere uitweg zag dan het kind op straat te leggen. In de hoop dat opname in het Aalmoezeniersweeshuis een betere toekomst voor het kind zou garanderen dan de ouders zelf konden bieden. Onderzoek naar vondelingen levert echter al snel een heleboel vragen op, die los staan van de onderzoeks-technische mogelijkheden naar een Amsterdamse vondeling:

- om hoeveel kinderen ging het eigenlijk die te vondeling werden gelegd?
- hoe kwamen vondelingen aan hun naam?
- hoe oud waren de kinderen toen zij op straat werden gelegd?
- welke godsdienst kregen de vondelingen?
- kwamen de ouders er mee weg dat zij hun kind te vondeling legden? Was dat niet verboden en stond daar geen gevangenisstraf op?
- hoe hoog was de kindersterfte in het Aalmoezeniersweeshuis?
- keek er dan niemand van de ouders ooit meer om naar hun kind?
- waren al die vondelingen wel in Amsterdam geboren?
- wat gebeurde er met de kinderen als zij het weeshuis verlieten? Waar gingen zij naar toe?

In korte hoofdstukjes zal op al deze vragen worden ingegaan.

Aantallen vondelingen (1812-1821)

Aan de vraag naar de aantallen vondelingen in Amsterdam zijn nog een paar bijkomende vragen gekoppeld. Hoe verhielden die aantallen zich tot het totale aantal aangiften van geboorten in Amsterdam? En hoe vinden we vondelingen terug in de Burgerlijke Stand? Het weeshuis had bepaald dat alle vondelingen die jonger waren dan één jaar moesten worden aangegeven bij de Burgerlijke Stand. Voor een groot deel van die kinderen zal het natuurlijk een tweede aangifte, maar wel onder een andere naam, zijn geweest.² Kinderen boven het jaar werden niet opnieuw aangegeven. Vondelingen zijn eenvoudig te herkennen in de geboorteregisters van de Burgerlijke Stand. Allereerst zijn ze aangegeven door een werknemer van het Aalmoezeniersweeshuis of door een enkele persoon, namelijk degene die het kind gevonden had. Uiteraard zijn er geen vader en moeder genoemd in de akte. Daarnaast wordt vaak een geboortedatum (of leeftijd) opgegeven die niet past in de regel dat het kind binnen drie dagen na de geboorte moest worden aangegeven. Veel van die vermeldingen zijn bij voorbeeld ‘ongeveer een maand oud’ of ‘naar gissing drie weken oud’. Verder wordt een uitgebreide beschrijving gegeven van de kleertjes die het kind aanhad toen het op straat gevonden werd. En dat de inschrijving in de Burgerlijke Stand gebeurde ‘op proces-verbaal van gemelde weeshuis’.

Als het kind volwassen werd en trouwde, is in de huwelijksakte wel een leeftijd vermeld, maar staat er verder ‘geboorteplaats onbekend, namen der ouders onbekend’. Afhankelijk van de leeftijd werd dan toestemming om te trouwen gegeven door de regenten van het Aalmoezeniersweeshuis, na 1828 door de regenten voor de Inrichting voor Stadsbestedelingen. In de achttiende eeuw bedroeg het aantal in het Aalmoezeniersweeshuis opgenomen vondelingen enkele tientallen per jaar. Vanaf 1771 begon het aantal gestaag toe te nemen. In dat jaar werden 41 vondelingen opgenomen. In 1778 waren er voor het eerst meer dan honderd, in

1783 al 209, in 1785 al 323 en 1787 406 vondelingen per jaar. Ongeveer twintig jaar lang blijft het aantal vondelingen schommelen rond de 400 opnames per jaar om vanaf 1806 weer toe te nemen. Een voorlopig dieptepunt in de Franse tijd werd bereikt in 1810 met 735 opnamen. Gemiddeld waren de eerste tien jaren van de Burgerlijke Stand (1812-1821) de slechtste jaren, daarna liepen de aantallen vondelingen sterk terug. In 1825 waren er voor het eerst sinds 1782 minder dan 200 per jaar, en vanaf 1835 elk jaar minder dan 100 per jaar. Het zou nog tot 1857 duren voor het aantal vondelingen onder de tien per jaar bleef.

Tabel 1. Totaal aantal Amsterdamse vondelingen, aantal bij de Burgerlijke Stand van Amsterdam aangegeven vondelingen (één jaar oud en jonger) en het percentage aangegeven vondelingen op het totale aantal bij het Aalmoezeniersweeshuis ingebrachte vondelingen. Tevens totaal aantal aangiften van geboorten bij de Burgerlijke Stand van Amsterdam en het percentage aangegeven vondelingen³

Jaar	Aantal vondelingen	Jonger dan één jaar	%	Aantal geboorten	% vondelingen
1812	404	338	83,6	6138	5,5
1813	520	372	71,5	5889	6,3
1814	681	421	61,8	5650	7,5
1815	682	436	63,9	6684	6,5
1816	701	446	63,6	6128	7,3
1817	855	533	62,3	6623	8,0
1818	666	446	67,0	6482	6,9
1819	567	427	75,3	6756	6,3
1820	451	382	84,7	6375	6,0
1821	355	310	87,3	6844	4,6
totaal	5882	4111	69,8	63.569	6,5

Uit deze tabel blijkt dat het aantal vondelingen een piek had in 1817 met een totaal van 855 gevonden kinderen, waarvan er 533 onder een jaar oud waren en (opnieuw) werden aangegeven bij de Burgerlijke Stand. Gemiddeld lag het aantal gevonden kinderen die tien jaar op 588 kinderen per jaar, waarvan gemiddeld iets minder dan 70 % onder de één jaar oud was. Het aantal aangegeven vondelingen onder het jaar afgezet naar het totaal aantal geboorteaangiften bedroeg die tien jaar gemiddeld 6,5 %. Het gaat hier natuurlijk om hoge aantallen. Gemiddeld 411 vondelingen per jaar onder één jaar oud betekent dat er tien jaar lang elke dag een zuigeling werd binnengebracht en op sommige dagen zelfs twee!

De naamgeving van vondelingen

Hoe kwamen vondelingen aan hun naam? Het antwoord op deze vraag is tweeërlei. Bij een aantal kinderen werd een briefje op de kleding aangetroffen. De briefjes werden ingeplakt in de Ingekomen Kinderboeken bij de registratie van de inname van het kind. Dat briefje kon allerlei informatie bevatten. De volgende soorten mededelingen werden op de bewaard gebleven briefjes aangetroffen:

- een voor- en/of achternaam van het kind;
- de leeftijd, soms zelfs een geboortedatum;
- dat het kind al gedoopt was en in welke kerk of bij welk kerkgenootschap;
- dat het kind nog gedoopt moest worden en bij welk kerkgenootschap;
- de reden waarom het kind te vondeling werd gelegd;

- eventuele ziekten of gebreken van het kind en of het nog een min nodig had;
- een persoonlijke boodschap aan de regenten van het weeshuis, meestal inhoudende de belofte het kind weer snel op te komen halen.

Een gedeelte van de kinderen had natuurlijk geen briefje in of onder de kleding gestoken gekregen. Bij die kinderen moest de leeftijd worden geschat – ik denk dat de portier van het Aalmoezeniersweeshuis daar heel handig in was – en er moest een naam worden bedacht. De namen werden bedacht op basis van uiterlijke kenmerken, vindplaats en vindingrijkheid van de portier. In het voorjaar van 1817 bedacht de ‘naamgever’ van het Aalmoezeniersweeshuis dat het wel aardig zou zijn om voor de vondelingen zonder briefje een achternaam te bedenken die van een dier was afgeleid. De jongens kregen namen afgeleid van zeedieren, de meisjes namen van dieren op de boerderij. Zo ontstonden die zomer de namen Hendrik Baars, Laurens Salm, Paulus Schelvis, Jan Voorn, Joseph Snoek, Gerrit Carper, Cornelis Oester, Pieter Mossel, Leendert Paling en Christiaan Kreeft. Bij de meisjes werden dat Maria Koe, Cornelia Schaap, Johanna Kat, Hendrica Muijs, Wilhelmina Rat, Helena Vlooy en Hermina Paard. Later vond men het wel geinig om te allitereren. De eerste letter van de voornaam werd dezelfde als de eerste letter van de achternaam. De portier begon bij de A en ging verder het alfabet af. Bij de Z aangekomen werd de naam Zacheus Zoetigheid bedacht. Hij werd geboren in 1832 en overleed in 1912; zijn hele leven was hij door zijn naam herkenbaar geweest als vondeling. Maar hoeveel kinderen hadden briefjes en hoeveel niet? En klopten de namen die op de briefjes waren geschreven? Of waren die namen een verzinsel? Of noemde de ongehuwde moeder die haar kind te vondeling legde het kind ‘alvast’ naar de vader?

Tabel 2. Aantallen Amsterdamse vondelingen van één jaar oud of jonger met en zonder briefjes.

Naam op briefje	1813	1815	1817	1819	1821	Totaal	%
met voor- en achternaam	252	327	414	344	229	1566	75,4
met alleen achternaam	1	1	–	–	–	2	0,1
met alleen voornaam	35	45	52	43	33	208	10,0
briefje zonder naam	11	7	9	2	4	33	1,6
geen briefje	73	56	58	38	44	269	12,9
Totaal	372	436	533	427	310	2078	100

Uit tabel 2 blijkt dat in de vijf jaren van de steekproef op drie van de vier kinderen een briefje werd aangetroffen waarbij één van de ouders aangaf hoe het kind moest worden genoemd. In veel gevallen waren die namen fonetisch weergegeven en paste het weeshuis de naam naar behoren aan. Bij de kinderen met alleen een voornaam of alleen een achternaam op het briefje moest het weeshuis toch weer wat bedenken. Bij tien procent van de kinderen moest dus toch nog een achternaam worden verzonnen. Opvallend laag blijft het aantal kinderen zonder briefje. Slechts één op de acht kinderen had helemaal geen briefje bij zich en daarvoor moest dus zowel een voor- als achternaam worden bedacht. Het blijkt dat het meegeven van een briefje in 1815 al veel vaker gebeurde dan in 1813.

In hoeverre de namen op de briefjes klopten met de achternaam van de ongehuwde moeder of de achternaam van de vader valt aan de briefjes alleen natuurlijk niet af te lezen. Maar dat onderdeel komt later ter sprake, als het gaat over de kinderen die op een gegeven moment werden opgehaald door een vader of moeder.

De leeftijd van de vondelingen

Uit tabel 1 konden we al zien dat de groep vondelingen tot een jaar gemiddeld 69,8 % van de totale groep vondelingen is.

Tabel 3. De leeftijden van de Amsterdams vondelingen onder een jaar oud met het percentage van het totaal.⁴

Leeftijd tot een jaar	1813	1815	1817	1819	1821	Totaal	%
eerstgeboren	83	89	91	119	95	477	23,0
1-8 dagen	55	62	75	49	50	291	14,0
9-15 dagen	57	84	70	55	40	306	14,7
16 dagen tot 1 maand	50	72	115	85	60	382	18,4
1-3 maanden	59	73	94	71	47	344	16,6
3-6 maanden	28	32	41	25	10	136	6,5
6-12 maanden	40	24	47	23	8	142	6,8
Totaal	372	436	533	427	310	2078	100

Uit deze tabel blijkt dat bijna een kwart van de vondelingen aangemerkt werd als ‘eerstgeboren’. Daarbij mogen we er van uitgaan dat deze kinderen inderdaad slechts enige uren oud waren.⁵ In de registratie van de ingenomen kinderen wordt namelijk heel duidelijk onderscheid gemaakt. De leeftijd van kinderen wordt ook opgegeven als één, twee of drie dagen oud. Als we de percentages van kinderen jonger dan een maand optellen, dan zien we dat bij 70 % van de kinderen van onder het jaar het eigenlijk om kinderen van onder een maand oud gaat.

Welke godsdienst kregen de kinderen in het Aalmoezeniersweeshuis?

Op 19 mei 1810 bepaalden de regenten van het Aalmoezeniersweeshuis dat aan een oud gebruik een einde zou komen. Voordien werden alle vondelingen zonder briefje nederduitsch-gereformeerd gedoopt, voornamelijk in de Nieuwe Zijds Kapel. Alleen kinderen met een briefje met een duidelijke voorkeur voor een rooms-katholieke of evangelisch-lutherse doop werden bij die kerkgenootschappen gedoopt. In 1810 werd besloten alle vondelingen zonder briefje of zonder voorkeur (sommige ouders hebben daar waarschijnlijk niet eens aan gedacht) om en om gereformeerd en katholiek te dopen. Al op 23 november 1814 werd in de gewone vergadering van de regenten dit besluit weer teruggedraaid. De reden hiervoor was een Koninklijk Besluit gedateerd 9 november 1814 nummer 6. Het argument voor het terugdraaien van deze maatregel was dat de nieuwe regeling niet overeen kwam met de verhoudingen binnen de stad. En het zou lastig worden als men alle godsdiensten er bij zou moeten betrekken. Daarom werd besloten alle kinderen waarbij de godsdienst niet al door de ouders was bepaald gereformeerd (in de tekst wordt al gesproken van hervormd) te dopen ‘aangezien de meerderheid die Godsdienst belijdt’. Wel werd bepaald dat als de kinderen ‘de jaren des onderscheids’ bereikten, ze zelf mochten kiezen welke godsdienst ze wilden belijden.⁶

In Amsterdam lag de verhoudingen tussen belijders van de belangrijkste kerkgenootschappen in 1815 (afgerond in percentages) als volgt: gereformeerd 50, rooms-katholiek 21, evangelisch-luthers 12, hersteld evangelisch-luthers 5, joods 10 en doopsgezind 1.

Tabel 4. Aantallen Amsterdamse vondelingen waarbij op de briefjes werd aangegeven dat het desbetreffende kind al gedoopt was en bij welk kerkgenootschap.

Reeds gedoopt	1813	1815	1817	1819	1821	Totaal	%
gedoopt, onbekend waar	5	11	10	2	5	33	4,3
gereformeerd	48	52	71	44	25	240	31,2
rooms-katholiek	45	75	113	78	53	364	47,3
evangelisch-luthers	25	28	34	26	16	129	16,8
hersteld evangelisch-luthers	–	1	–	–	1	2	0,3
protestant	–	–	–	–	1	1	0,1
Totaal	123	167	228	150	101	769	100

Het aantal kinderen dat volgens bericht al gedoopt was, bedroeg 769 kinderen op het totaal van 2078 vondelingen, dus iets meer dan een derde. Het hoge percentage al katholiek gedoopte kinderen kan verklaard worden doordat gereformeerde en lutherse kinderen vaak pas na twee of drie weken en kinderen van katholieke ouders binnen een paar dagen of zelfs op de zelfde dag werden gedoopt.

Tabel 5. Aantal vondelingen met een briefje met daarop de wens om bij een bepaald kerkgenootschap te worden gedoopt. Onder 'zonder bericht' vallen zowel de kinderen zonder briefje als kinderen met briefje maar zonder verwijzing naar een doop of kerkgenootschap.

Voorkeur kerkgenootschap	1813	1815	1817	1819	1821	Totaal	%
niet gedoopt, geen voorkeur	25	31	18	20	13	107	8,3
gereformeerd	101	122	162	151	109	645	49,3
rooms-katholiek	34	16	26	29	21	126	9,6
evangelisch-luthers	3	15	15	29	15	77	5,9
hersteld evangelisch-luthers	–	2	1	1	2	6	0,5
doopsgezind	–	–	–	1	–	1	0,1
remonstrants	1	–	–	–	–	1	0,1
Engelse kerk	–	–	–	–	1	1	0,1
protestant	–	2	–	–	–	2	0,2
zonder bericht	85	81	83	46	48	343	26,2
Totaal	249	269	305	277	209	1309	100

Uit tabel 5 blijkt over de vijf jaren van de steekproef in totaal bij 343 kinderen niets werd aangegeven over de religie van het kind. Daarnaast waren nog 33 kinderen wel gedoopt, maar er werd niet opgegeven bij welk kerkgenootschap. Het gaat dus om 343 en 33 kinderen van het totaal van 2078 waarbij de religie van de ouder(s) onbekend blijft, bij ruim 18 % van de kinderen dus.

Als men bedenkt dat Joden hun kinderen niet te vondelingen legden – dat is uit de gegevens over de vermelde steekjaren althans slechts in één enkel geval gebleken – en deze groep tien procent van de Amsterdamse bevolking uitmaakte, moet dat percentage worden afgetrokken bij de bovenstaande percentages.⁷

Van de 1595 kinderen uit de tabellen 4 en 5 waarbij, gedoopt of niet gedoopt, de ouders een

kerkgenootschap op het briefje vermeldden, blijken de volgende afgeronde percentages: gereformeerd 55 (gecorrigeerd 50), rooms-katholiek 31 (gecorrigeerd 28), evangelisch-luthers 13 (gecorrigeerd 12) en anderen 1.

Na deze correctie blijkt dat de aantallen vondelingen met een gereformeerde en evangelisch-lutherse achtergrond overeenkomen met de aantallen in Amsterdam getelde belijders van die kerkgenootschappen. Alleen rooms-katholieke ouders legden in verhouding hun kind vaker te vondeling. Het blijkt ook dat hersteld evangelisch-luthersen veel minder vaak tot deze stap overgingen dan blijktens hun aandeel in de Amsterdamse bevolking zou mogen worden verwacht. Waarbij wel rekening moet worden gehouden dat van ruim 18 % van de kinderen de religie van de ouder(s) onbekend is. En dat, als die religies wel bekend zouden zijn geweest, de percentages nog aanzienlijk zouden kunnen verschuiven. Maar, aan de andere kant, waarom zouden juist rooms-katholieken bewust vaker een briefje of juist hersteld evangelisch-luthersen bewust vaker geen briefje bij hun kind achterlaten? Het gaat in elk geval om een individuele beslissing om een kind te vondeling te leggen. Van enige beïnvloeding van een kerkgenootschap in deze kan geen sprake zijn geweest.

Straf of geen straf voor de ouders van vondelingen

De ouders (voor zover ze dus bekend waren) van de honderden kinderen die per jaar te vondeling werden gelegd, kregen geen enkele sanctie opgelegd. Ook niet als zij hun kind kwamen ophalen, wat meteen een goed moment was geweest om ze te vervolgen. Het is duidelijk dat dit ook niet het publieke doel diende. Als die ouders die hun kind weer terug wilden een boete of gevangenisstraf zouden krijgen, kwam helemaal niemand meer zijn of haar kind terughalen.

Aan de andere kant zijn er genoeg voorbeelden te vinden waarbij de ouders zoveel aanwijzingen achterlieten dat zij, met wat moeite, best op te sporen waren geweest. Het opgeven van de naam van de kerk waar het kind nog maar enkele dagen eerder gedoopt was, getuigt niet van geheimzinnigheid. En er moeten toch ook mensen op de drukke Prinsengracht hebben gezien dat ouders hun kind achterlieten?

Toch was het te vondeling leggen een strafbaar feit. Dat neemt niet weg dat in de eerste twintig jaar van de Burgerlijke Stand (1812-1831), waarbij het gaat om bijna 8000 kinderen (waarvan ruim twee/derde jonger dan een jaar), in Amsterdam geen enkel strafproces is gevoerd tegen een ouder die zijn of haar kind te vondeling had gelegd. Van Voorst beweerde, later herhaaldelijk geciteerd, dat in 1821 een vondelingenpolitie werd ingesteld.⁸ Die speciale 'eenheid' zou de ouders van 1158 vondelingen hebben opgespoord.⁹ In werkelijkheid keurde de burgemeester al op 11 februari 1819 een verzoek om 'opsporingsambtenaren' aan te stellen goed. Als sanctie zouden een speciaal daarvoor aangestelde Hoofd-Provoost en zijn vier Onder-Provoosten de gevonden ouders naar het Werkhuis overbrengen.¹⁰ Waarom werden, als al die mensen waren opgespoord, dan geen processen tegen hen gevoerd? Of was het voldoende als de kinderen, na opsporing van de ouders, weer bij die ouders konden terugkeren?

Pas in de jaren dertig van de negentiende eeuw komt het in Amsterdam tot de eerste processen tegen personen die een kind te vondeling hadden gelegd. Tussen 1832 en 1838 kwam het dan nog maar vijf keer tot een rechtszaak, waarbij opvalt dat in twee gevallen een vroedvrouw was betrokken bij het te vondeling leggen van een kind.

Kindersterfte in het Aalmoezeniersweeshuis

Om de kindersterfte in het Aalmoezeniersweeshuis te kunnen berekenen is nader onderzoek nodig. Wil men dat onderzoek namelijk nuanceren naar leeftijd van het overleden kind, dan kan men niet volstaan met het aantal per jaar ingekomen kinderen te vergelijken met de in dat jaar overleden kinderen. Sommige vondelingen stierven 'pas' in hun tweede, derde of

achtste levensjaar. Als men zou willen weten hoe snel de vondeling na inname in het Aalmoezeniersweeshuis overleed, wordt het turven en tellen nog gecompliceerder.

Ik heb dit onderzoek niet gedaan. Wel heb ik bekeken hoeveel vondelingen in 1814 geboren binnen het eerste levensjaar overleden. Het gaat dan om een percentage van ongeveer 70 %. Vergeleken met de totale kindersterfte van kinderen onder de één jaar in Amsterdam over de periode 1812-1821, die 23,8 % van de kinderen betrof, dus een buitensporig hoog percentage.

Hoeveel kinderen werden weer opgehaald?

Een aantal moeders/ouders haalde een kind weer op. Daarbij moesten ze wel beloven dat het kind nooit meer ten laste van het weeshuis zou komen. Maar eigenlijk was dat een farce. Natuurlijk zou het kind worden herkend als dat opnieuw te vondeling werd gelegd. Wat een enkele keer ook gebeurde. Vaak echter werd het kind pas na enkele jaren opgehaald en was opnieuw te vondeling leggen dus geen optie meer. Maar wat zou het weeshuis er aan kunnen doen als de moeder, die op een dag haar inmiddels vierjarige kind ophaalde, de volgende dag een ander, jonger kind te vondeling zou leggen? De ouder die het kind kwam ophalen, kreeg opvallend genoeg geen geld- of gevangenisstraf. Deze hoefde zelfs niet eens voor de gemaakte kosten op te draaien. Dit klinkt alsof de regenten van het weeshuis aardige mensen waren, maar in de praktijk waren ze natuurlijk al lang blij dat ze een mond minder hoefden te voeden.

Tabel 6. Aantallen door vaders, moeders en ouders teruggehaalde Amsterdamse kinderen, uitgesplitst naar kerkgenootschap.

Ouder dat kind terughaalt	Kerkgenootschap	1813	1815	1817	1819	1821	Totaal	%
ouders	gereformeerd	–	2	6	1	1	10	3,8
	rooms-katholiek	–	–	–	1	–	1	0,4
	evangelisch-luthers	1	–	1	–	–	2	0,8
moeders	gereformeerd	8	14	25	26	23	96	36,4
	rooms-katholiek	8	7	23	12	13	63	23,9
	evangelisch-luthers	–	5	8	12	3	28	10,6
	geen opgave	5	18	10	9	4	46	17,4
vaders	gereformeerd	1	1	–	3	–	5	1,9
	rooms-katholiek	–	2	–	–	–	2	0,8
minneouders	–	4	2	4	1	–	11	4,2
Totaal		27	51	77	65	44	264	100

Uit tabel 6 blijkt dat het aantal door de ouders teruggehaalde kinderen slechts 253 kinderen op het totaal van 2078 vondelingen betrof. Dus slechts 12 % van de vondelingen werd na enige tijd weer opgehaald. Maar hoeveel vaders en moeders zullen, gezien de extreem hoge zuigelingensterfte in het Aalmoezeniersweeshuis, tevergeefs aan de poort geklopt hebben, om vervolgens te horen dat hun kind was overleden? Het moeten er beslist veel zijn geweest.

Uit de tabel blijkt ook dat in elf gevallen het echtpaar waar het kind was uitbesteed, de minneouders, het kind definitief in huis namen en verder als hun eigen kind opvoedden. Uit de percentages blijkt dat de Gereformeerde ouders wat achter bleven bij het ophalen van hun kinderen en dat het merendeel van de ophalers de moeder was.

Soms was er een bijzondere manier om het kind terug te halen: in de vijf jaren van de steek-

proef vond ik diverse malen dat de vondeling van de min was gestolen! Zoals Daniel Christiaan Snoek, op 18 februari 1819 ingebracht met een briefje met daarop alleen zijn voornamen, die op 31 maart 1825 door de min als gestolen werd opgegeven. Net zo als de op 18 september 1819 ingebrachte Theodorus Clausser, die op 30 december 1824 van de min werd gestolen. In beide gevallen ging het hier niet om een baby, maar om jongetjes van vijf jaar oud. Of was hier meer aan de hand? Waren die jongetjes soms weggelopen? En vond de pleegmoeder het de meest elegante oplossing om te melden dat het kind gestolen was? Anders ligt het bij de op 10 november 1817 als eerstgeborene zonder briefje ingebrachte Johannes Bernditus. Bij hem werd in het Ingenomen Kinderboek bijgeschreven '19 October 1819 van de min gestolen en naar Amerika'. Hoe kon men in het weeshuis weten dat het kind naar Amerika was gegaan? En met wie dan wel? Mocht deze inschrijving op waarheid berusten en mocht het jongetje het allemaal overleefd hebben, dan zit er mogelijk een Amerikaanse groep nazaten met een onoplosbaar gat in hun kwartierstaat.

Hoe wisten de ouders jaren na het te vondeling leggen eigenlijk wie van de honderden in het weeshuis verblijvende of uitbestede kinderen van hen was? Sommige ouders bedachten een truc. Een veelgebruikte truc was om het bij het kind achtergelaten briefje op een bepaalde manier door midden te knippen en het resterende deel te bewaren als bewijs. Een 'beroemde' variant daarop is een doorgeknipte speelkaart. Een ander goed, maar wel bijzonder, voorbeeld is het achterlaten van een stuk bladmuziek met tekst als briefje bij de vondeling. Dat kind ging door het leven als Johannes Musiek.¹¹ Helaas zorgde hij niet voor muzikaal nageslacht.

De overeenkomst tussen de namen van de vondeling en de ouders

In welke mate klopten de namen van de vondelingen die op de briefjes werden vermeld met de werkelijkheid? De enige manier waarop dit valt te controleren, is het volgen van kinderen die na enige tijd door een ouder werden opgehaald. Als zij gingen trouwen, zouden zij in principe met de geboorteakte moeten komen die was opgemaakt (lang) voor het kind te vondeling werd gelegd. Tenzij het kind zo kort na de geboorte op straat werd gelegd dat de aangifte nog niet had plaatsgevonden. Dan had de trouwlustige geen ander bewijs dan de akte die was opgemaakt na aangifte door een functionaris van het weeshuis.

Dat laatste overkwam Elisabet Bosman, gevonden als eerstgeborene op 20 februari 1813. Haar naam was afgeleid van wat er vermeld stond op het briefje dat zij in haar kleren gestoken had gekregen. Bijna negen jaar oud werd Elisabet opgehaald door haar moeder Harmina Kaal. De enige Harmina Kaal die in die periode in Amsterdam verbleef, was een in Arnhem geboren dienstbode, die op 5 februari 1815 in Amsterdam met de in Zaltbommel geboren Hendricus Gramser trouwde. Dat Elisabet nooit door haar moeder was aangegeven bij de Burgerlijke Stand bleek toen zij op 30 september 1840 zelf trouwde met Andries Rustwinkel. Volgens haar trouwakte waren haar ouders onbekend en daar moest zij het de rest van haar leven, officieel, mee doen. Verder onderzoek naar Elisabet anders dan in het archief van het Aalmoezeniersweeshuis had nooit de naam van haar moeder opgeleverd. Terwijl andersom Elisabet Bosman ook nooit een vermelding in de genealogie van de Arnhemse familie Kaal zou kunnen krijgen. Bij Arie Tokelenburg ging het anders. Hij werd op 6 juli 1817 – ongeveer negen maanden oud – eveneens met een brief met zijn naam daarop te vondeling gelegd. Op 27 februari 1818 werd hij al weer opgehaald door zijn moeder Maria Rijsendaal. Bij de drie huwelijken van Arie leek het alsof er niets aan de hand was geweest. Hij trouwde als Adrianus Tokelenburg, zoon van Johannes Tokelenburg en Maria Ruijzendaal(!), en nam netjes een geboorteakte uit 1816 mee. Hetzelfde overkwam Johanna Helena Berrewijk, ongeveer elf maanden oud, die twee dagen na Arie Tokelenburg op straat werd aangetroffen. Zij werd na vijf maanden door haar ouders

Gerrit Jan Berrewijk en Clara Beijteken opgehaald uit het weeshuis. Bij haar huwelijk op 13 mei 1840 met Bernardus Beenes Breurken kwam zij met de geboorteakte die was opgemaakt na aangifte door haar vader. En ook bij haar leek het alsof zij nooit te vondeling was gelegd. Johanna Helena Berrewijk en Adrianus Tokelenburg stonden op 13 mei 1840 overigens beiden in dezelfde rij te wachten om getrouwd te worden. Zij hebben beslist niet van elkaar geweten dat zij samen kort in het Aalmoezeniersweeshuis hadden verbleven. Als zij zelf al op de hoogte waren geweest van hun vondelingenschap.

In het geval van Johanna Helena Berrewijk en Adrianus Tokelenburg klopte de naam op het briefje (bijna) helemaal. In het geval van Elisabet Bosman helemaal niet, al kan niet worden uitgesloten dat 'ene' Bosman mogelijk de verwekker van het kind was.

Het is natuurlijk ook niet onlogisch dat Berrewijk en Tokelenburg, eenmaal opgehaald uit het weeshuis, in de tijd daarna weer gewoon gebruik maakten van de geboorteakte opgemaakt bij de aangifte door hun vader. En daarmee de geboortestatistieken van de hoofdstad frustrerend, want in beide gevallen, en vele malen meer, werd er bij de aangifte door de aangever van het weeshuis een akte te veel opgemaakt. Namelijk van een kind dat al bestond en dat dus 'als vondeling' niet in de bevolkingsstatistieken thuishoorde. Dezelfde praktijk, twee geboorteakten voor één kind, kon ook andersom werken, met hetzelfde resultaat natuurlijk. Er was een akte te veel en een kind verdween in het niets. Zoals de op 3 januari 1821 in het Binnen Gasthuis geboren Bernardus Claus. Aangezien zijn moeder Johanna Elisabeth Claus beviel in het ziekenhuis, werd door de vroedvrouw van het Binnen Gasthuis de geboorteaangifte verzorgd. Op 5 februari 1821 werd Bernardus door zijn moeder te vondeling gelegd en hij kreeg een briefje mee met de naam Johannes Bernardus Edelhuisen. Met die naam werd hij nogmaals aangegeven. Op 12 april 1827 werd de vondeling opgehaald door de ouders. Waren zij opgespoord door de vondelingenpolitie of won de ouderliefde het uiteindelijk? Die ouders waren Hendrikus van Nol en Johanna Elisabeth Claus, die op 13 september 1826 in Amsterdam waren getrouwd. Bij hun huwelijk konden ze de aangifte van de geboorte van Bernardus Claus moeilijk gebruiken om hun kind te erkennen. Dat kind zat immers onder de naam Edelhuisen in het Aalmoezeniersweeshuis. Nadat ze het kind in 1827 hadden opgehaald, erkenden ze het kind op 23 november 1829 voor de Burgerlijke Stand als hun kind. Daarvoor gebruikten ze echter de geboorteakte van Johannes Bernardus Edelhuisen. Hun zoon heette vanaf dat moment Johannes Bernardus van Nol en van Bernardus Claus heeft niemand ooit meer iets vernomen.

In bovenstaande gevallen hadden de vondelingen allen een briefje bij zich met een naam daarop. De op 1 januari 1815 geboren Elikje Annes Lammerts werd nog dezelfde dag te vondeling gelegd zonder briefje. De regenten van het weeshuis bedachten voor haar als naam Magdalena Schelvisch. De volgende dag ging de ongehuwde moeder gewoon aangifte doen van de geboorte van Elikje. Op 15 december 1815 werd Magdalena opgehaald door haar in Hindelopen geboren, maar al geruime tijd in Amsterdam wonende, moeder Eeuwke Annes Lammerts. Eeuwke trouwde op 7 februari 1816 met de eveneens in Hindelopen geboren en daar wonende zeeman Jappe Aldert Engels en bij dat huwelijk erkenden ze Elikje. Die heette vanaf dat moment Elikje Jappe Engels. Haar derde naam in dertien maanden tijd. Was de man een tijd op zee en kort voor zijn huwelijk teruggekeerd? Heeft hij wel geweten dat zijn dochter bijna een jaar in het Aalmoezeniersweeshuis had verbleven? Het is misschien overbodig om op te merken, maar van Magdalena Schelvisch werd nooit meer iets gehoord.

De niet in Amsterdam geboren vondelingen

Er wordt nogal eens geopperd dat zwangere vrouwen van buiten Amsterdam speciaal naar die stad kwamen om daar te bevallen en hun kind daar te vondeling legden. Waarna zij, alsof

zij daar tijdelijk een dienstje hadden vervuld, zonder kind weer terugkeerden naar hun dorp. En nog sterker, dat er vrouwen met hun pasgeboren kind speciaal naar Amsterdam reisden om hun kind daar te vondeling te leggen. Het eerste voorbeeld zal zeker zijn voorgekomen, maar is moeilijk te bewijzen. Van het tweede geval zijn echter wel voorbeelden aanwijsbaar. Dat bewijs is mogelijk gemaakt door de ouders zelf toen ze op het bij het achtergelaten briefje noteerden dat het kind in een andere plaats geboren was. Zo werd in 1815 bij de zeven weken oude vondeling Sara Besteling vermeld dat zij in Den Haag geboren was en aldaar in de Grote Kerk was gedoopt. De vijf weken oude Joseph Klijnsoon zou in Alkmaar geboren zijn. Veel voorbeelden zijn er echter niet bekend, wat niet wil zeggen dat het niet veel vaker voorkwam. De mooiste voorbeelden blijven die gevallen, waarbij het kind later werd opgehaald door een ouder die ergens anders woonde. Zoals bij Hendrik Cornelis Harmsen, die op 27 juni 1847 als 28-jarige vondeling – geboorteplaats en ouders onbekend – in Soest trouwde met Tonia Heijns. Bij dit huwelijk werden twee kinderen erkend. Hendrik Cornelis was, ongeveer tien dagen oud, op 18 februari 1819 in Amsterdam op straat aangetroffen en naar het Aalmoezniersweeshuis gebracht. Op 15 april 1819 liet Hendrik Harmsen, wonende te Utrecht, voor notaris C.J. Nagtglas in de Domstad een akte opmaken, waarbij hij zijn bij Hendrika Lardie verwekte zoon Hendrik Cornelis erkende. Met die akte in de hand haalde hij op 12 mei 1819 zijn kind uit het weeshuis. In de vader kunnen we de in Utrecht geboren Hendrikus Harmsen herkennen, die op 4 november 1818 in Utrecht in het huwelijk was getreden met Johanna Catharina Vink. Hendrika Lardie was in Utrecht op 11 oktober 1815 als ongehuwde moeder bevallen van een dochter Hendrika. Ook Hendrika Lardie was een Utrechtse en het ligt voor de hand dat zij in Utrecht, zwanger en verlaten door haar vriend, geen aangifte van de geboorte van haar kind heeft gedaan. Als zij al niet in Amsterdam zelf is bevallen. Dit voorbeeld maakt echter wel duidelijk dat het hier een ‘Utrechts kind’ betrof.

Uiteraard was het in een grote stad als Amsterdam makkelijk om als vreemdeling de stad in te komen, met kind of in hoogzwangere staat, om het kind daar te vondeling te leggen en de stad weer ongemerkt te verlaten. In dorpen was het voor een vrouw veel moeilijker haar zwangerschap verborgen te houden of de afwezigheid van het pasgeboren kind te verklaren. Het is daarom niet onlogisch dat ongewenst zwangere en/of ongehuwde vrouwen tijdelijk ‘op reis’ gingen en hun kind op geruime afstand van hun dorp te vondeling legden.

Dat die praktijken in alle tijden en overal voorgekomen zijn, bewijst het volgende voorbeeld. Recentelijk is het onderzoek afgerond naar de bevolking van het in Noord-Italië gelegen gemeente Druogno, de gemeente waar de meeste Italiaanse schoorsteenvegers in Nederland vandaan kwamen. In deze gemeenschap, bestaande uit zeven kleine dorpjes waar iedereen elkaar kende en iedereen familie van elkaar was, werd voor de deur van de San Silvestrokerk een aanzienlijk aantal vondelingen aangetroffen. Het is heel onwaarschijnlijk, gezien de sociale controle en de grootte van de dorpen, dat de moeders van die kinderen uit de gemeenschap zelf afkomstig waren. Druogno lag echter midden in een langgerekt dal, het Val Vigezzo, en de kerk lag aan de enige weg tussen Locarno en Domodossola. Veel logischer is het dus dat passanten hun kind achterlieten en onder de hoede van de pastoor van de San Silvestro in Druogno stelden. Van enkele kinderen is bekend dat zij in het dorp werden opgevoed, de achternaam aannamen van hun pleegvader en zelf voor een uitgebreid nageslacht zorgden.¹²

Een leven na het weeshuis

Officieel werden vondeling als ze 21 jaar oud waren ontslagen uit het weeshuis, ongeacht of ze daadwerkelijk in het weeshuis verbleven (wat slechts in enkele gevallen zo was). Het ontslag ging gepaard met het ontvangen van een uitzet, meestal bestaande uit enkele kleren. Mogelijk behoorde een bijbel ook tot de uitzet.

De meeste kinderen hadden de poort van het weeshuis echter al lang achter zich zien sluiten. Afgezien van de tijd die vondelingen bij een door het weeshuis betaalde min of pleegouders doorbrachten, werd, als de kinderen oud genoeg waren, naar een passende arbeidsplek omgezien. Voor de jongens werd de ‘dienst op zee’ aanbevolen. Een andere optie was het werken voor een baas in de provincie. Vanaf 1797 werden groepen kinderen uit het Aalmoezeniersweeshuis uitbesteed in plaatsen als Goor, Hattem, Nijmegen, Tiel of Wageningen. Soms hadden de kinderen die buiten Amsterdam werden uitbesteed geluk en werd er goed voor ze gezorgd. Nogal wat kinderen bleven uiteindelijk in die plaatsen hangen en vonden een partner bij de autochtone bevolking. Ik denk daarom dat er meer mensen buiten Amsterdam afstammen van een Amsterdamse vondeling dan Amsterdammers zelf.

Er zijn echter ook schrijnende voorbeelden bekend van uitbuiting, mishandeling en verwaarlozing. En dat is al helemaal afschuwelijk als men bedenkt dat de kinderen hard voor die bazen moesten werken, de kinderen nergens anders heen konden en de bazen voor de opvang en voeding van de kinderen ook nog eens door het weeshuis werden betaald.

In 1822 werd bepaald dat alle kinderen ouder dan zes jaar naar de in 1818 gestichte Kolonie van Weldadigheid in Veenhuizen in Drenthe moesten worden overgebracht. De regenten verzetten zich, als gezegd, en boden uiteindelijk hun ontslag aan. In 1824 begonnen echter de transporten van kinderen naar Veenhuizen. Bijna elke week vertrok een schip met tientallen kinderen. In de loop van de jaren 1825-1827 werden bijna alle overgebleven kinderen naar de Kolonie van Weldadigheid overgebracht. Het is opvallend, in dit kader misschien niet zo toevallig, hoeveel vaders en moeders kort voor de zomer van 1824 hun kind kwamen ophalen. En het zal ons nog minder verbazen dat het aantal kinderen dat wegliep van het weeshuis omstreeks 1824 het grootst was. Dat de sepsis van ouders en kinderen niet geheel onterecht was, blijkt uit de hoge kindersterfte de eerste jaren in Veenhuizen. Hoewel het hier geen zuigelingen betrof, maar kinderen van zes jaar en ouder, is de kindersterfte van die leeftijdsgroep in Veenhuizen veel hoger dan bij dezelfde leeftijdsgroep die in eerder tijdvak in Amsterdam of in de provincie te werk werd gesteld.

Conclusie

Verder onderzoek naar een vondeling loont. Met wat inventiviteit is het mogelijk over de ouder(s) van een vondeling meer te vinden.¹³ Zeker als die vondeling achteraf toch blijkt te zijn opgehaald, wat niet altijd duidelijk is als men in de huwelijksakte van een vondeling de vermelding ‘geboorteplaats onbekend, ouders onbekend’ aantreft. Anderzijds is het ook niet gezegd dat een bruid of bruidegom met een ‘gewone’ geboorteakte niet een tijdje onder de hoede van het Aalmoezeniersweeshuis heeft geleefd. Het verdient daarom aanbeveling om bij eind 18de en begin 19de-eeuwse Amsterdamse voorouders de indexen op de Ingenomen Kinderboeken van het Aalmoezeniersweeshuis door te nemen. Dat gaat tegenwoordig trouwens een stuk eenvoudiger dan vroeger. De belangrijkste series uit het archief van het Aalmoezeniersweeshuis zijn gedigitaliseerd en hoeven dus niet meer opgevraagd te worden.

Noten

1. Het toegangsnummer van het archief van het Aalmoezeniersweeshuis is 343.
2. Het zou een zeer interessant, maar wel heel tijdrovend, onderzoek zijn om van elk in een bepaalde periode bij de Burgerlijke Stand aangegeven kind na te gaan wat er mee gebeurde. Kinderen die jong overleden of 'gewoon' volwassen werden vallen dan af. De kinderen waarover men helemaal niets meer kan vinden, zouden dan overblijven. Deze kinderen zouden, theoretisch, de vondelingen moeten zijn die opnieuw werden aangegeven en daarna met een nieuwe naam door het leven gingen.
3. Het totaal aantal geboorten ligt in de beginjaren eigenlijk hoger dan hier opgegeven. Er waren nogal wat ouders die hun kind 'vergat' aan te geven bij de Burgerlijke Stand. Die kinderen moesten als ze volwassen werden aan een door de rechtbank 'gehomologeerde' geboorteakte zien te komen. Het precieze aantal extra bij te tellen geboortes is onbekend. Enerzijds omdat de door de rechtbank opgemaakte akte enkele weken tot twintig of dertig jaar na geboorte kon worden opgevraagd, anderzijds omdat er ook kinderen overleden voordat zo'n akte werd opgemaakt. Ik schat zelf dat in de beginjaren van de Burgerlijke Stand in Amsterdam ongeveer honderd kinderen per jaar niet aangegeven zijn op het moment dat dat eigenlijk van de ouders verlangd werd.
4. In bijna alle gevallen moest de leeftijd worden geschat. De voorbeelden waarbij de leeftijd gecontroleerd kon worden door middel van een eerdere aangifte bij de Burgerlijke Stand geeft aan dat men er uiteraard nog wel eens naast zat. Deze leeftijden zijn dan ook niet meer dan een interpretatie van de portier van het weeshuis en er zullen dus kinderen eigenlijk in een andere categorie thuis horen.
5. In de begraafregisters vóór de invoering van de Burgerlijke Stand wordt bij de inschrijving van een 'eerstgeboren' kind een levend geboren kind bedoeld dat bij overlijden nog niet gedoopt was.
6. Stadsarchief Amsterdam, archief 343, inv.nr. 36, pag. 290.
7. Op 25 december 1819 werd de eerstgeboren Sara Andries, met een briefje met daarop haar naam maar zonder informatie over de religie, gevonden. Binnen twee weken, op 8 januari 1820, kwam haar moeder Judith Emanuel Hond haar weer ophalen. In Judith herkennen we een vrouw die in 1813 een onwettig kind kreeg van een onbekende man en uit een relatie met Marcus Elias Raggelaar in 1816 en 1817 kinderen kreeg. Dit eind 1819 geboren kind is mogelijk ook van Raggelaar, die op 7 mei 1820 een kind kreeg bij Clara Israel van Kolm. Later die maand zou hij Clara trouwen. Van Sara Andries werd verder geen spoor teruggevonden, ook niet onder de naam Hond.
8. W.F. van Voorst, *Aalmoezeniersweeshuis en Inrichting voor Stads-Bestedelingen, 1 januari 1666-1 januari 1916*, Amsterdam 1916.
9. Ik heb dit aantal nergens bevestigd kunnen krijgen. Hoewel Van Voorst, als directeur van de Inrichting voor Stadsbestedelingen, wel wist waarover hij het had, is het onduidelijk hoeveel jaar er daadwerkelijk opgespoord werd.
10. Ik heb de inschrijvingen in het Werkhuis, die beginnen in 1816, niet vergeleken. Bij een vermelding van een vondeling die werd teruggegeven zonder dat daarbij vermeld wordt aan wie, kan het archief van het Werkhuis (arch. 347, inv. nr. 46 en verder) mogelijk uitkomst bieden om de identiteit van de ouders(s) te bevestigen.
11. G. Kouwenhoven, 'Johannes Musiek. Een muzikaal begin van een triest verhaal', in: *Gens Nostra* 34 (1979), pag. 290-293.
12. Het onderzoek naar de parochie Druogno werd tussen 2006 en 2010 gedaan door een werkgroep, bestaande uit tien Nederlanders, en betreft de hele dorpsbevolking van 1568 tot 1900. Ongeveer zestig in de parochie geboren personen vestigden zich in de 18de en 19de eeuw in Nederland. In 2010 werd het resultaat gepresenteerd door middel van een DVD met de titel *I nostri antenati*. Meer inlichtingen bij de auteur.
13. Zie ook: A.C. Hofman-Allema en P.J.M. Wuisman, 'Gevonden op de Princegracht', in: *Voorouders en hun werk*, Amsterdam 1971, pag. 139-145.